ВАРЛАМ ШАЛАМОВ
КОЛИЧКАТА II

Превод от руски: Татяна Ваксберг, 2010

chitanka.info

Количката е символ на епохата и емблема на епохата, това е затворническа количка.

Кола на ОСО —
Две дръжки, едно колело.

ОСО означава специално съвещание при министъра, при наркома на ОГПУ, с чийто подпис милиони хора бяха изпращани без съд в Далечния север, за да намерят там смъртта си. Във всяко лично досие, във всяка тъничка, новичка картонена папчица бяха влагани по два документа — извадка от постановлението на ОСО и специални указания за затворника: за това, че същият следва да се използва само за тежка физическа работа и че същият трябва да бъде лишен от възможността да ползва пощенско-телеграфни връзки, че не трябва да има право на кореспонденция. И че лагерното началство трябва да съобщава в Москва за поведението на гореупоменатия затворник не по-рядко от веднъж на шест месеца. В местното управление пък такъв рапорт-меморандум трябваше да се изпраща по веднъж в месеца.

„Присъдата да се изтърпи в Колима“ — този израз беше смъртна присъда, синоним на умъртвяване — дали бавно, дали бързо, зависеше от настроението на местния началник на мината, на рудника, на ОЛП.

На тази новичка, тъничка папка после й беше писано да обрасне с камари сведения — да набъбне от актове за отказ от работа, от копия на доноси на другарите, от меморандуми на следствените органи за всички и от всякакви такива „данни“. Понякога папката не успяваше да набъбне и да си увеличи обема — много хора загинаха още през първото лято на общуването им с „колата на ОСО — две дръжки, едно колело“.

Аз пък съм от онези, чието лично досие набъбна, натежа, сякаш хартията се просмука с кръв. Но буквите не избледняха — човешката кръв е добър фиксатор.

В Колима количката се нарича малка механизация.

Аз съм висококвалифициран количар. Търкалял съм количката по отворените забои на мина „Партизан“ в златната Колима на Далстрой през цялата есен на трийсет и седма година. През зимата, когато няма златен сезон, когато няма промиващ сезон, в Колима се

търкалят сандъци с пръст — нужни са по четири човека на сандък, които трупат планини от безполезна изкопана пръст и свалят торфената обвивка, за да може пясъкът да се разкрие в очакване на лятото — онзи пясъчен слой със съдържание на злато. През ранната пролет на трийсет и осма година аз отново хванах дръжките на „колата на ОСО“ и ги пуснах чак през декември 1938 година, когато бях арестуван в мината и откаран в Магадан по „делото на юристите“ от Колима.

Количар, прикован към количката — това е емблема на каторгата в Сахалин. Но Сахалин не е Колима. Около остров Сахалин минава топлото течение Куросио. Там е по-топло, отколкото в Магадан и на крайбрежието — минус трийсет-четиридесет градуса; през зимата вали сняг, през лятото непременно има дъжд. Но златото не е в Магадан. Яблоновият проход очертава границата на златния климат на височина от хиляда метра. Хиляда метра над морското равнище — това е първият сериозен проход по пътя към златото. На сто километра от Магадан и после още по-нататък по шосето — все по-високо, все по-студено.

Каторгата в Сахалин не ни е мерило. Приковаването към количката е било по-скоро нравствена мъка. Както и оковите. Оковите от царско време са били леки, лесно са се сваляли. Арестантите са изминавали хиляди версти в тези окови. Това е било мярка за унижение.

В Колима никого не прикованаха към количките. В продължение на няколко дни през пролетта на трийсет и осма година в тандем с мен работи Дерфел, френски комунист от Кайен, от каторжните каменоломни. Дерфел беше прекарал около две години във френска каторга. Но това нямаше нищо общо. Там му е било по-леко, по-топло, пък и не е имало политически. Не е имало глад, адски студ, измръзнали ръце и крака.

Дерфел умря в забоя — спря му сърцето. Но опитът от Кайен все пак му беше помогнал — Дерфел издържа месец повече от другарите си. Това хубаво ли е или е лошо? Да имаш този допълнителен месец страдания.

Та в звеното на Дерфел за първи път тиках количката.

Количката не може да се обича. Тя може само да се мрази. Като всяка физическа работа, работата на количаря е безкрайно унизителна

заради робския си колимски акцент. Но като всяка физическа работа, работата с количката изисква някакви навици, внимание, всеотдайност.

И когато тялото ти свикне с тези дреболии, търкалянето на количката става по-лесно от това да замахваш с кирка, да удряш с лост, да стържеш със специална лопата.

Цялата трудност е в равновесието, в удържането на колелото на рампата, на тясната дъска.

На член петдесет и осем в златния забой му дават само кирка, лопата с дълга дръжка, комплект лостове за сондиране и желязна лъжичка за изстъргване на пръстта от ямурлука. И количка. Друга работа не се разрешава. При съоръжението за промиване, където трябва да се „тресе“ — да се движи назад и напред едно дървено стъргало, което засилва буците земя и ги разбива на части — няма място за член петдесет и осми. Работата при трошачката е за битовите. Там е по-леко и е по-близо до златото. На петдесет и осем им беше забранено да работят над улея и да промиват. Можеха обаче да работят с коне — от петдесет и осем взимаха хора за коняри. Но конят е крехко животно, подложено на всякакви болести. Северната му дажба се крадеше от конярите и от началниците на конярите. Конят отслабваше и умираше на шейсетградусовия студ преди човека. Толкова излишни грижи са това, докато количката изглежда нещо по-просто, по-добро от каруцата, по-честно пред тебе самия, по-близко до смъртта.

Държавният план е сведен до мината, до участъка, до забоя, до бригадата, до звеното. Бригадата се състои от звена и на всяко звено се дават колички — две или три, колкото трябват, но никога само една!

Тук се крие голяма производствена тайна, каторжната тайна на Колима.

Има още една работа в бригадата, една постоянна работа, за която всяка сутрин мечтае всеки — това е работата на разносвач на инструменти.

Кирката бързо затъпява при ударите по камъка. Железните лостове бързо затъпяват. Право на робите е да искат хубав инструмент и началството се стреми да направи всичко, за да бъде инструментът остър, лопатата да е удобна, колелото на количката да е добре смазано.

На всеки производствен златен участък си има ковачница, където денонощно ковач и чукач могат да наточат кирката, да изострят лоста. Ковачът има много работа и единственият миг, в който арестантът

може да си поеме дъх, е когато няма инструмент, понеже инструментът е отнесен в ковачницата. Разбира се, той не си клати краката — стърже почвата, сипва я в количката. Но все пак…

Ето на тази работа — на разносвач на инструменти — всеки искаше да попадне поне за един ден или поне до обяд.

Въпросът с ковачниците беше добре изучен от началството. Имаше много предложения да се подобри това инструментално стопанство, да се сменят порядките в него, които пречат на изпълнението на плана, с цел ръката на началството да легне още по-тежко на раменете на арестанта.

Дали пък това не напомня за инженерите, работили върху техническото решение на научния проблем със създаването на атомна бомба? Както казват Ферми и Айнщайн, това е въпрос на превъзходство на физиката.

Какво ме интересува човекът, робът? Аз съм инженер и отговарям за техническите въпроси.

Да, в Колима е имало съвещание за това как може по-добре да се организира трудът в златния забой, тоест, как може по-добре да се убива, по-бързо да се убива. Там взел думата един инженер и казал, че ще преобърне цяла Колима, ако му дадат подвижни огнища, подвижни ковашки огнища. И вече ако ги имало тези пещи, всичко щяло да се оправи. Нямало да има нужда да се разнасят инструменти. Разносвачите на инструменти щели да хванат количките за дръжките и да обикалят забоя, а не да чакат в ковачницата и да бавят всички на света.

Като разносвач на инструменти в нашата бригада работеше едно момче, шестнайсетгодишен ученик от Ереван, обвинен в покушението на Ханджян — първия секретар на Ереванския крайком. Момчето имаше двайсетгодишна присъда и умря много бързо — не издържа бремето на колимската зима. След много години от вестниците научих истината за убийството на Ханджян. Излиза, че Берия собственоръчно застрелял Ханджян в кабинета си. Случайно съм запомнил цялата тази история — смъртта на ученика в колимския забой.

Много ми се искаше поне за един ден да стана разносвач на инструменти, но аз разбирах, че момчето, че ученикът със замръзналите пръсти, овързани в мръсни ръкавици и с гладния блясък в очите, е по-добра кандидатура от мен.

Оставаше ми само количката. Трябваше да умея да работя и с кирка, и с лопата, и да сондирам — да, да, но в тази каменна яма на златния разрез аз предпочитах количката.

Златният сезон е кратък — от средата на май до средата на септември. Но дори и в четиридесет градусовата жега на юли под краката на арестанта е ледена вода. Работи се по гумени ботуши. В забоите не достигат както инструментите, така и гумените ботуши.

На дъното на изкопа — на каменната яма с неправилна форма — са постлани дебели дъски, които са не просто постлани, ами са здраво съединени една с друга в специфично инженерно съоръжение — централната рампа. Широчината на тази рампа не е по-голяма от половин метър. Рампата е закрепена неподвижно, за да не провисват дъските, за да не се криви колелото, за да може количарят да изтъркаля количката на бегом.

Тази рампа е дълга около триста метра. Във всеки изкоп имаше по една рампа — тя беше част от изкопа, душа на изкопа и на ръчния каторжен труд, приложил малката механизация.

От рампата тръгват разклонения, много разклонения — във всеки забой, във всяко кътче на изкопа. Към всяка бригада се разклоняват дъски, закрепени не толкова солидно, колкото тези на централната рампа, но все пак надеждно.

Сглобените от лиственици скелета се протриват от бясното движение на количките — нали златният сезон е кратък — и после се заменят с нови. Както и хората.

Излизането на централната рампа трябваше да се извършва технично: трябваше да си изтъркаляш количката и да завиеш без да вкарваш колелото в главния улей, който се беше протрил в средата на дъската и вървеше като панделка или като змия — впрочем, в Колима няма змии — от забоя до естакадата, от самото начало до самия край, до бункера. След като докараш количката до самата централна рампа, беше важно да завиеш, да удържиш количката в равновесие със собствените си мускули и като уловиш момента, да се включиш в бясната надпревара по централната рампа — макар че там няма изпреварване и няма пререждане, понеже няма място за изпреварване — въпреки това ти трябва в галоп да буташ своята количка нагоре, нагоре, нагоре, нагоре по бавно повдигащата се на подпорки централна

рампа, неотклонно нагоре и все в галоп, за да не те съборят онези, които са добре нахранени или пък са още новаци.

Важно е да не се помайваш, да внимаваш да не те съборят, и докато не изнесеш количката на естакадата на три метра височина — там е дървеният бункер, облицован с дъски и ти трябва да обърнеш количката в бункера, да я изсипеш в бункера — повече не те интересува, нататък не е твоя работа. Под естакадата минава вагонетка, но тази вагонетка няма ти да я караш до промиващия уред, до трошачката. Вагонетката се движи по релси до трошачката — до промиващия прибор. Но това не е твоя работа.

Ти трябва да изхвърляш количката с дръжките нагоре, като я изсипеш цялата над бункера — така е най-шик! — а после да подхванеш празната количка и бързо да се дръпнеш настрана, за да се огледаш, малко да си поемеш дъх и да направиш път на тези, които още ги хранят добре.

Обратно от естакадата към забоя върви резервна рампа, направена от стари, износени от централната рампа дъски, които обаче са също качествени и здраво хванати с пирони. Дай път на тези, които тичат с всички сили, пускай ги, свали си количката от рампата — ще чуеш предупреждаващ вик — ако не искаш да те изблъскат. Почини си някак — като чистиш количката или като правиш път на другите, но помни: когато се върнеш по празната рампа в своя забой, ти няма да си почиваш нито миг, на работната рампа те чака нова количка, която твоите другари са запълнили, докато ти си тичал с количката по естакадата.

Затова трябва да се запомни: изкуството да търкаляш количка се състои в това, че на връщане трябва да буташ празната количка по празната рампа по съвсем друг начин — не така, както си бутал натоварената. Празната количка трябва да се преобърне, да се бута с колелото напред, а пръстите да се сложат върху вдигнатите нагоре дръжки на количката. Точно това е почивка, икономия на сили, отлив на кръвта от ръцете. Количарят се връща с вдигнати ръце. Кръвта се отдръпва. Количарят си пази силите.

Като дотъркаляш количката до своя забой, ти просто я захвърляш. На работната рампа са ти подготвили друга количка, понеже никой в забоя не може да стои без работа, без движение, без да мърда — във всеки случай никой по член петдесет и осем. Под

твърдия поглед на бригадира, на наблюдателя, на конвоя, на началника на ОЛП, на началника на мината, ти хващаш дръжките на следващата количка и заминаваш за централната рампа — това се нарича конвейер, сменна точка. Един от най-страшните закони на производството, който винаги се спазва.

Ако твоите другари са милостиви, това е добре. От бригадира такова нещо не може да се очаква, за разлика от старшия по звено — нали навсякъде има старши и младши, а възможността някой да стане старши не е изключена за никого, в това число и за тези по петдесет и осми. Само другарите ти да са милостиви и да ти позволят поне малко да си поемеш дъх. За никаква почивка за по цигара не може и дума да става. През 1938 година почивката за цигара беше политическо престъпление, саботаж, и се наказваше по член петдесет и осем, алинея четиринайсет.

Обаче не става така. Собствените ти другари следят да не лъжеш държавата, да не си почиваш, когато това не е разрешено. Следят дали си изработваш дажбата. Другарите ти нито искат да си добре, нито искат да ти променят омразата, яда, глада и студа. А ако на другарите ти им е все едно — през трийсет и осма в Колима имаше твърде малко такива — то след тях идва ред на бригадира, а ако бригадирът е отишъл някъде да се постопли, той е оставил да го замества някой официален наблюдател — помощник-бригадир от бачкаторите. Така доктор Кривицки, бивш заместник на наркома на отбранителната промишленост, ден след ден ми пиеше кръвта в колимската спецзона.

Ако и бригадирът не те види, ще те види десетникът, наблюдателят, техническият ръководител, началникът на участъка, началникът на мината. Ще те види конвоят и с приклада на автомата ще те отучи от волности. Ще те види дежурният по мина от местната партийна организация, пратеникът на райотдела и мрежата му от информатори. Ще те види представителят на Западното, Северното и Югозападното управление на Далстрой или на самия Магадан, представителят на ГУЛАГ от Москва. Всички са взрени във всяко твое движение — цялата литература и цялата публицистика следят да не би да си отишъл да сереш по никое време: трудно ти е да си закопчаеш гащите, понеже ръцете ти не се огъват. Те са свикнали да се огъват по дръжката на кирката и на количката. Това е почти парализа. А конвоят крещи:

— Къде ти е лайното? Къде ти е лайното, питам.

И замахва с приклада. Конвоят не ще и да знае за пелаграта, нито за скорбута, нито за дизентерията.

Ето затова количарят си почива по пътя.

Сега нашата повест за количката ще се прекъсне от документ: обширен цитат от статията „Проблеми с количката“, публикувана във вестник „Съветска Колима“ през ноември 1936 година.

„… За някакъв период от време ние сме принудени тясно да обвържем проблема с извозването на пръстта, торфа и пясъка с проблема с количките. Трудно е да се каже колко дълго ще трае този период, в продължение на който ние ще извършваме извозването с ръчни колички, но достатъчно точно можем да кажем, че от конструкцията на количката в огромна степен зависят и темповете на производителността, и себестойността на продукцията. Работата е в това, че тези колички се оказаха с вместимост от едва 0.075 кубически метра, докато е нужна вместимост от поне 0.12 кубически метра… В следващите години нашите мини ще имат нужда от няколко десетки хиляди колички. Ако тези колички не отговарят на всички изисквания, поставени от самите работници и от темповете на производството, то първо, ние ще забавяме производството, второ — не е производително да хабим мускулната сила на работниците, и трето, ще се харчат безцелно огромни държавни средства.“

Всичко е справедливо. Има само една неточност: за 1937 и за следващите години бяха нужни не няколко хиляди колички, а няколко милиона от тези големи колички, които побираха една десета от кубическия метър и „съответстваха на изискванията, поставени от самите работници“.

Много, много години след тази статия, около трийсет години по-късно, мой добър приятел получи апартамент и се събрахме да отпразнуваме това. Всеки подаряваше каквото може и за много полезен подарък се смятаха абажурите с прилежащи към тях кабели. През шейсетте години в Москва вече можеха да се купят такива абажури.

Мъжете все не успяваха да се справят с връзването на кабелите от подаръка. През това време влязох аз и една друга моя позната се провикна: „Я запретнете ръкави и покажете на тези марди, че един колимчанин умее всичко, че е обучен на всякаква работа.“

— Не — казах аз. — В Колима се научих само да карам количка. И да разбивам камък с кирка.

Наистина, аз не придобих никакви знания и никакво умение в Колима.

Но с цялото си тяло знам, умея и мога да повторя как се търкаля, как се тика количка.

Когато един количар хваща количката — омразната голяма (десет колички на кубически метър) или „любимата“ малка, то първата му работа е да се изправи. Да разпъне цялото си тяло, да стои изправен и с ръце зад гърба. Пръстите и на двете ръце трябва плътно да обгръщат дръжките на натоварената количка.

Първият тласък към движението се дава от цялото тяло, с гърба, с мускулите на раменния пояс — така, че опората да е в раменния пояс. Когато количката помръдне, когато колелото се завърти, ръцете може да се преместят малко напред и да се поосвободи раменния пояс.

Количарят не вижда колелото, той само го чувства и налучква всички завои от началото до края на пътя. Раменните и предраменните мускули служат, за да завиеш, да преместиш, да подбутнеш количката по нанагорнището на естакадата. В самото движение на количката по рампата тези мускули не са най-важните.

Това единство на колело и тяло, общата им посока на движение, съвместното им равновесие, се подкрепят и удържат с цялото тяло, с шия и гръб не по-малко, отколкото с бицепс.

Докато не автоматизираш това движение, това прехвърляне на сила върху количката, върху колелото на количката, не си станал количар.

Тялото завинаги, за цял живот пази придобитите навици.

Количките на Колима биват три вида: първата е обикновена, „златотърсаческа“ количка с капацитет 0.03 кубически метра, три стотни от кубическия метър, тринайсет колички на кубически метър руда. Колко тежи такава количка?

Към сезона на трийсет и седма година златотърсаческите колички бяха извадени от употреба в златните забои на Колима като маломерни и едва ли не вредителски.

Към сезона на трийсет и седма и трийсет и осма година Гулагските или берзинските колички бяха с капацитет от 0.1–1.12 кубически метра и се наричаха големи колички. Десет колички на

кубически метър. Стотици хиляди такива колички бяха изработени за Колима и докарани от континента като стока, по-важна от витамините.

В мините имаше и метални колички, които също бяха изработени на континента — занитени, железни. Тези колички имаха вместимост от 0.075 кубически метра, два пъти по-голяма от златотърсаческите, но, разбира се, те не устройваха шефовете. ГУЛАГ набираше сила.

Тези колички не ставаха за забоите на Колима. Един-два пъти в живота ми се случи да поработя с такава количка. В конструкцията им беше допусната грешка — количарят не можеше да се изправи, докато бута количката — не се получаваше единство на тялото и на метала. Човешкото тяло по-добре се разбира с една дървена конструкция и лесно се съюзява с нея.

Тази количка можеше да се бута напред само ако се прегънеш на три, но тогава колелото само се извърташе от рампата. Сам човек не можеше да постави количката върху рампата. Трябваше му помощ.

Човек не можеше да удържи металните колички за дръжките, като се изправи и като избута количката напред, а беше невъзможно и да се промени конструкцията, дължината на дръжката, ъгъла на наклона. Така си и излязоха от употреба тези колички, след като бяха измъчили хората повече и от големите.

Случвало ми се е да видя колимските отчети за „основното производство“, за „най-важния метал“; ако не забравяме, че статистиката е фалшива наука, значи никога няма да се публикуват верните цифри.

Но дори и да признаем официално цифрата от съобщенията, то читателят и зрителят пак лесно ще се ориентират в колимските тайни. Тези колимски цифри може да се приемат на доверие, а те се състояха в това, че:

1) добивът на пясък от изкопите с ръчно извозване е до 80 метра и така нататък;

2) разкриването на торф (тоест зимна работа, изнасяне на камък, на почва) с ръчно извозване е до 80 метра.

Осемдесет метра са значително разстояние за извозване. Това е средна цифра и тя означава, че най-добрите бригади — на битовите, на криминалните, на всякаквите „челници в производството“, които все така са получавали не дажбата за „пътници“, а дажба за стахановци или за ударници, и които все още са си изработвали нормата, — са се

давали близки, изгодни забои с извозване на по пет-шест метра от бункера на естакадата.

Тук нещата имаха производствен смисъл, политически смисъл, а имаха и смисъла на безчовечност, на убийство.

За половин година на мина „Партизан“, от август трийсет и седма до декември трийсет и осма, аз не помня нашата бригада да е работила дори и един ден, дори и един час в най-близкия, в изгодния и в единствено възможния за пътници забой.

Но ние не осигурявахме „проценти“, и затова нашата бригада (винаги се намираше такава бригада и аз винаги съм работил точно в такава бригада от „пътници“) се пращаше на далечно извозване. Триста, двеста и петдесет метра за извозване — това значи убийство, планирано убийство за всяка челна бригада.

Така че ние бутахме количките на триста метра пред насъсканите срещу нас кучета, но дори и тези триста метра, ако средното число е осемдесет, криеха нова тайна. Безправният член петдесет и осем винаги беше премятан, а изработеното от него беше приписвано на същите онези битови или криминални, които избутваха едни десет метра до естакадата.

Добре си спомням лятната нощ, когато изведох на рампата натоварената от другарите ми количка. В нашия забой нямахме право да използваме малки колички. Аз бутах количка, натоварена с пясък — в Колима земният слой, който съдържа злато, е различен — може да е чакъл, може да е пясък, а може да е и скала с пясък.

Мускулите ми се тресяха от слабост и всяка минута потреперваха в моето изтощено, измъчено тяло, покрито с язви от скорбут, с неизлекувани измръзвания, с болки от побои. Трябваше да се тръгва към централната рампа от нашия ъгъл, да се излиза от дъската, която води от нашия забой към централната рампа. На централната рампа се носеше тътен от количките на няколко бригади. Тука никой нямаше да ме чака. По продължението на рампата се разхождаха началници, пришпорваха количарите с тояги и псувни, хвалеха онези, които тичешком бутаха количката и псуваха гладните като мен охлюви.

Нямаше как, трябваше да мина през побоите, псувните и тътена, така че избутах количката на централната рампа и самият аз се

завъртях, улавяйки движението на количката, за да успея да я изправя, ако колелото кривне настрана.

Количката се бута добре само тогава, когато телом си с нея, само тогава можеш да я управляваш. Това е физическо усещане като това с велосипеда. Но велосипедът едно време беше победа. А количката беше поражение, обида, предизвикваща омраза, презрение към самия себе си.

Издърпах количката на рампата и количката се затъркаля към естакадата, а аз се затичах след количката, тръгнах с количката по рампата, като се люлеех, само и само да удържа колелото на количката върху дъската.

Няколко десетки метри и на централната рампа взе да се качва другата бригада, а от тази дъска, от това място количката можеше да се бута само тичешком.

Веднага ме събориха от рампата, грубо ме избутаха и аз едвам удържах количката в равновесие, защото нали това беше пясък, а всичко, разсипано по пътя ни е казано да се събира и да се откарва нататък. Аз дори се радвах, че са ме бутнали, можех поне малко да си почина.

В забоя не можеше да се почива дори и минута. За такова нещо следваше бой от бригадирите, десетниците, конвоя — аз добре знаех това, затова и се „въртях“, просто си сменях мускулите, като вместо мускулите на раменния пояс и на рамото, гледах някакви други мускули да ме удържат на земята.

Премина бригадата с големите колички и аз отново можех да изляза на централната рампа.

Дали ще има нещо за ядене в този ден — за това не мислех, пък и за нищо не мислех, нищо не оставаше в мозъка ми, освен псувни, злост и безсилие.

Не по-малко от половин час мина, докато стигна до естакадата с моята количка. Естакадата не беше висока, беше само един метър, с настилка от дебели дъски. Там имаше една яма-бункер и в този заграден бункер-фуния трябваше да се изсипе пръстта.

Под естакадата минават железни вагонетки, които по въже плуват към трошачката — към устройството за промиване, където пръстта се промива под струя вода и златото се утаява на дъното на коритото. На върха на коритото-трошачка на двайсетина метра

дължина работят хора, които изсипват лопатите пръст и трошат тази пръст. Количарите не може да трошат, пък и член петдесет и осем дори и на шега не го пускат близо до златото. По някаква причина работата на трошачката — тя е по-лека, разбира се, от забоя — се смяташе за допустима само за „приятелите на народа“. Аз избрах момент, когато на естакадата нямаше нито колички, нито други бригади.

Естакадата не беше висока. Работил съм и на високи естакади — на около десет метра височина. Там на мястото, на което се стъпва върху естакадата стоеше един специален човек, който помагаше на количаря да извози товара до върха, до бункера. Това е по-сериозна работа. В тази нощ естакадата беше малка, но все едно нямах сили да бутам количката напред.

Чувствах, че закъснявам, напрегнах последните си сили и избутах количката до началото на нанагорнището. Но нямах сили да бутам тази количка, тази непълна количка, нагоре. Аз, който отдавна вече ходех по тази минна земя, като си влачех подметките, като си премествах краката, без да отделям подметките от земята, без да имам сили да го направя по друг начин — нито да си вдигна по-високо крака, нито да го движа по-бързо. Аз отдавна вече ходех така по лагера и по забоя и непрекъснато бях подбутван от бригадирите, конвоя, десетника, техническия ръководител, дневалния и надзирателите.

Почувствах, че ме ръчкат в гърба и макар да не беше силно, почувствах, че падам надолу по естакадата заедно с количката, която още държах за дръжките, като че ли все още имаше накъде да ходя и накъде да я насочвам, освен към ада.

Просто ме бяха избутали — големите колички на член петдесет и осем се движеха към бункера. Това си бяха нашите другари, бригадата от съседната секция. Но и бригадата, и нейният бригадир Фурсов искаха само да покажат, че точно той и неговата бригада, и неговата голяма количка, нямат нищо общо с такъв гладен фашист като мен.

Пред бункера стоеше технически ръководител на нашия участък, волнонаемният Пьотр Бражников и началникът на мината Леонид Михайлович Анисимов.

И ето че се приготвих да събирам пясъка с лопатата — това всъщност е хлъзгава каменна каша, която е тежка като живака и като него представлява едно неуловимо, хлъзгаво, каменно тесто. То трябваше да се раздроби и да се подхване отдолу с лопатата, за да се

метне обратно на количката, но това не беше възможно, нямах сили за това, затова започнах с ръце да откъсвам парчета от този слепнал се пясък, този тежък, хлъзгав, скъпоценен пясък.

До мен стояха Анисимов и Бражников и чакаха да събера в количката всичко до последното камъче. Аз помъкнах количката към трапа и тръгнах по нанагорнището, и отново започнах да бутам нагоре количката. Началниците бяха обезпокоени само от това да не би да препреча пътя на другите бригади. Аз отново сложих количката върху рампата и се опитах да я избутам на естакадата.

И отново ме събориха. Този път аз очаквах да ме ударят и успях да отместя количката настрана върху самия склон. Дойдоха и си отидоха други бригади, а аз отново взех да се изкачвам. Избутах я, изсипах я — вътре нямаше много товар, остъргах с лопата остатъците от скъпоценния пясък, полепнали по краищата на количката ми и добутах количката до рампата за обратно, до резервната рампа, до втората рампа, където се бутаха празни колички на път за златния забой.

Бражников и Анисимов дочакаха да си свърша работата и ме наобиколиха, докато давах път на празните от другите бригади.

— А къде е компенсаторът на височините? — каза началникът на мината с глас на тенорче.

— Тука не са разрешени — каза Бражников. Началникът на мината беше от служителите на НКВД, който вечер усвояваше планинската специалност.

— Той бригадирът не иска да дава човек, нека, вика, да го вземат от бригадата на пътниците. И Венка Бика не ще. Вика, че не му трябвала кука за такава естакада. Кой е тоя, дето не може да избута една количка на два метра височина по полегат склон? Враг на народа, престъпник.

— Да — каза Анисимов, — да!

— Той нарочно ни пада пред очите. Няма нужда от никакъв компенсатор на височини.

„Компенсатор на височини“ наричаха куката — допълнителен работник, който по пътя нагоре към бункера закачваше една специална кука за предната част на количката и помагаше да се издърпа скъпоценния товар на естакадата. Тези куки бяха направени от

сондажни гребла от по един метър дължина, лъжиците бяха разтопени в ковачницата, огънати и превърнати в куки.

Нашият бригадир не искаше да дава човек, който да помага на чуждите бригади.

Можеше да се връщам в забоя.

Количарят е длъжен да чувства количката, центъра на тежестта на количката, нейното колело, оста на колелото, посоката на колелото. Нали количарят не вижда колелото — нито по пътя, нито с натоварването, нито на връщане. Той трябва да чувства колелото. Колелата на количките биват два вида — едното е с по-тясна желязна ивица, оформяща кръга и с по-широк диаметър, а другото е с по-широка ивица. В пълно съответствие със законите на физиката първото се движи по-леко, но второто е по-устойчиво.

В колелото се вкарва клин, смазва се с катран, със солидол, със смазка за колела и плътно се вмъква в отвора в долната част на количката. Количката трябва да се смазва внимателно.

Обикновено баките с тази смазка са до бараката с инструменти.

Колко ли стотици хиляди колички се изпочупват за един златен сезон в Колима? Само в едно много малко управление има данни за това и те са за десетки хиляди.

В пътното управление, където не се добива злато, използват същите тези големи и малки колички. Камъкът е камък навсякъде. Кубическите метри все са си кубически метри. Гладът си е глад.

Самото централно шосе е своеобразна централна рампа на колимския златен край. От него тръгват разклонения — каменни пътни разклонения с двупосочно движение, докато по централното шосе движението е с осем ленти и свързва мините, рудниците с шосето.

По права линия шосето до Нера е хиляда и двеста километра, а през Делянкир и Кулу по посока на Тенкинския район са повече и от две хиляди километра.

Но по време на войната на трасето дойдоха булдозери. Още по-рано бяха дошли екскаватори.

През 1938 година нямаше екскаватори.

Зад Ягодное бяха построени шестстотин километра шосе, а пътищата към мините на Южното и Северното управления вече бяха построени. Колима вече даваше злато, началството вече получаваше ордени.

Всички тези милиарди кубически метри взривени скали, всички тези пътища, шосета и връзки, поставянето на апаратурата за промиване, изграждането на селища и на гробища — всичко това е правено на ръка, с количка и кирка.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

http://chitanka.info

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.